

Εισαγωγή

Το ανά χείρας βιβλίο έχει στόχο να παρουσιάσει τον ρόλο του σχολείου στη σημερινή εποχή, η οποία υφίσταται ποικίλες αλλαγές. Συγκεκριμένα, η ραγδαία εξέλιξη και ανάπτυξη των τεχνολογιών έχει οδηγήσει στην έκρηξη πληροφοριών, τις οποίες ο σύγχρονος μαθητής καλείται να παρακολουθήσει και μέσω αυτών να διαμορφωθεί ως αυριανός πολίτης (Ράπτης και Ράπτη, 2002: 22-23).

Παράλληλα, κατά την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα και τις αρχές του 21ου, η Ελλάδα έχει δεχτεί την εισροή μεγάλου αριθμών μεταναστών, τόσο από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων όσο και από ασιατικές και αφρικανικές χώρες. Παρατηρείται επίσης η επιστροφή ελλήνων ομογενών που διαβιούσαν σε χώρες του εξωτερικού, στις οποίες είχαν καταφύγει τις δύο πρώτες δεκαετίες μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τα τελευταία χρόνια, η εισροή των προσφύγων είναι μείζον πολιτικό ζήτημα, που επηρεάζει άμεσα το κοινωνικό και εκπαιδευτικό γίγνεσθαι και, ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται να αγνοηθεί. Τα άτομα αυτά προέρχονται από διαφορετικά εθνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, είναι διαφορετικού οικονομικο-κοινωνικού υπόβαθρου και πιστεύουν σε διαφορετικές θρησκείες.

Σε αυτό το νέο «πολύχρωμο» φυλετικά και πολιτισμικά πλαίσιο, το άτομο καλείται να επαναπροσδιορίσει τον εαυτό του στη «νέα» κοινωνία έτσι όπως αυτή έχει διαμορφωθεί, να αξιολογήσει τη σχέση του με τους άλλους, να αμφισβητήσει και να επανεξετάσει τα πολιτικά και θρησκευτικά του πιστεύω, ενόψει της νέας πραγματικότητας στην οποία βρίσκεται και των αναγκών που αυτή έχει δημιουργήσει, και να αναρωτηθεί για τον ρόλο του και τους στόχους του στο μέλλον, ως άτομο-μέλος της κοινωνίας αυτής.

Είναι εμφανές ότι ενόψει της καινούργιας πολυ-πολιτισμικής κοινωνίας, ο ρόλος του σχολείου όχι μόνο δεν μένει ανεπηρέα-

στος, αλλά είναι καθοριστικής σημασίας στην προετοιμασία του σημερινού μαθητή και αυριανού πολίτη, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσής του, στην εποικοδομητική του σύμπλευση με τους άλλους και στην προσωπική αλλά και κοινωνικο-οικονομική του επιτυχία, αποδεχόμενος καθετί το «ξένο» ως ισότιμο, με τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, με τον εαυτό του στο πλαίσιο και με βάση τις αρχές της δημοκρατικής κοινωνίας (Νικολάου, 2005: 33-35).

Παράλληλα, δεν πρέπει να λησμονούνται και τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και με μαθησιακές δυσκολίες, η συνεκπαίδευση των οποίων θεωρείται απαραίτητη από τους ειδικούς (Zipper και Simeonsson, 2004: 61-63).

Όλα τα παραπάνω καθιστούν το σχολείο σήμερα πλουραλιστικό και ενταξιακό/συμπεριληπτικό, ένα Σχολείο για Όλους. Το σχολείο του μέλλοντος είναι ένα Σχολείο με Όλους, ένα σχολείο συλλογικότητας, όπου συναντιέται η πολιτεία με την κοινωνία, τους εκπαιδευτικούς και την τοπική αυτοδιοίκηση, στην πιο γόνιμη και δημιουργική σχέση, με σκοπό την εξασφάλιση υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά, καθώς και ίσων ευκαιριών για την προσωπική και κοινωνική ολοκλήρωσή τους, με γνώμονα ότι κάθε παιδί αποτελεί μια μοναδική και ανεπανάληπτη προσωπικότητα.

Σε έναν κόσμο που συνεχώς μεταβάλλεται, το Δημόσιο Σχολείο επιβάλλεται να επιχειρεί μια βαθύτερη αναδιάρθρωση με εμπλουτισμό των προγραμμάτων του και με ανανέωση των μεθόδων διδασκαλίας. Εκτός των άλλων, οφείλει να δράσει συμμετοχικά στη σημερινή έκρηξη της τεχνολογίας, να γίνει αρωγός στη γνώση και συγχρόνως να αντιμετωπίσει τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες των μαθητών.

Ο ρόλος του σχολείου σήμερα: Ένα Σχολείο για Όλους

1.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει τον ρόλο του νέου σχολείου σήμερα, εστιάζοντας τόσο στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, όπως αυτές εκδηλώνονται στην εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και στην περίπτωση των αλλοδαπών μαθητών και των προσφύγων. Αναλύονται οι συχνότερες αναπτυξιακές διαταραχές και οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες –ΔΕΠΥ και Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος– και κατηγοριοποιούνται οι μαθησιακές δυσκολίες.

Το σχολείο σήμερα είναι ένα Σχολείο για Όλους και οφείλει να είναι ένα σχολείο με προοπτική στη γνώση, στη δράση και στη δημιουργία. Οφείλει να διαμορφωθεί σε ένα δυναμικό σχολείο, που θα αποκολληθεί από τη στατικότητα και θα δώσει την ευκαιρία στους μαθητές να ξεδιπλώσουν το πολύπλευρο ταλέντο τους στην κατάκτηση των γνώσεων, των αξιών και των δεξιοτήτων με προσωπική συμμετοχή και ταυτόχρονα θα καλλιεργήσει την κριτική-δημιουργική και διαλεκτική τους σκέψη. Το σχολείο φιλοδοξεί να προετοιμάσει τον ελεύθερο άνθρωπο, τον άνθρωπο που θα αναπτύξει πρωτοβουλίες, που θα αγαπά τη μάθηση και τη γνώση, όχι για ωφελμιστικούς σκοπούς, αλλά για δική του ολοκλήρωση και για ουσιαστική πνευματική δημιουργία. Κυρίαρχη επομένως λειτουργία του σχολείου δεν θα πρέπει να είναι η μετάδοση γνώσεων, αλλά η παιδαγωγική λειτουργία (Κασσωτάκης και Φλουρής, 2006: 33-35).

1.2 Το νέο σχολείο: Ένα Σχολείο για Όλους

Το Σχολείο για Όλους αποτελεί ένα σχολείο ανοικτό στις ιδέες και στην κοινωνία, στη γνώση και στο μέλλον, που αξιοποιεί κάθε σύγχρονο εργαλείο, προκειμένου να διευρύνει τους ορίζοντες κάθε μαθητή και να καταργήσει τα σύνορα της γνώσης. Επικεντρώνεται στην πραγματική μαθητική ζωή, έτσι όπως αυτή ξεκινάει από το νηπιαγωγείο και συνεχίζεται στο δημοτικό, το γυμνάσιο και το λύκειο, και δίνει έμφαση στη συνάρθρωση, στη συνέργεια και στον συντονισμό μεταξύ των βαθμίδων της εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα καλλιεργεί την περιβαλλοντική συνείδηση στον μαθητή και συνδέεται με τις τοπικές κοινωνίες. Είναι το σχολείο όπου θεσμικό και ουσιαστικό ρόλο έχουν όλοι: οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς, οι ίδιοι οι μαθητές, η τοπική αυτοδιοίκηση (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2012: 9-11).

Το Σχολείο για Όλους οφείλει να καλλιεργεί θετική στάση απέναντι σε όλους τους μαθητές (γηγενείς, αλλοδαπούς, μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες) και να προωθεί την ανάπτυξη θετικών στάσεων και συναισθημάτων από την πλευρά των δασκάλων και των μαθητών. Η διδασκαλία θα πρέπει να προσαρμοστεί και να συμπεριλάβει διδακτικές μεθόδους που θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων των μαθητών, ικανοποιώντας την ανάγκη για συνεργασία, επικοινωνία μεταξύ όλων και αποτελεσματική μάθηση σε έναν κόσμο όπου η γνώση έχει γίνει ο σημαντικότερος παράγοντας-κλειδί ανάπτυξης και ευημερίας. Παράλληλα, το σχολείο δεν θα πρέπει να παραμερίσει τον σπουδαιότερο ρόλο του, που είναι η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και η επακόλουθη ένταξή του στη κοινωνία με θετικές προοπτικές τόσο για εκείνο όσο και για το σύνολο (Ξωκέλλης, 2005: 57-59).

Το Σχολείο για Όλους οφείλει να συνενώνει όλους τους μαθητές, για να επιτύχει στην αποστολή του, θα πρέπει να μη στέκεται σε στερεότυπα και προκαταλήψεις και να μην τα αναπαράγει, να μη διαχωρίζει τους μαθητές σε εθνικά-φυλετικά και κοινωνικο-οικονομικά προνομιούχους έναντι μαθητών μειονοτήτων, προκαλώντας με αυτό τον τρόπο συγκρούσεις, ενώ θα πρέπει να ευνοεί

την κατανόηση και την αμοιβαία αποδοχή μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων σε όλες τις βαθμίδες. Τέλος, οφείλει να στραφεί σε θεμελιώδεις αξίες που θα δίνουν νόημα στην ανθρώπινη ύπαρξη και θα προετοιμάζουν τα άτομα ώστε να έχουν ικανότητα προσαρμογής στις αλλαγές, μυαλό και χέρια, συναισθηματική ισορροπία και πολλά λειτουργικά ταλέντα (Νικολάου, 2005: 90).

Ομοίως, και ο ρόλος του εκπαιδευτικού θα πρέπει να αναθεωρηθεί. Θα πρέπει ο ίδιος να συνειδητοποιήσει και να αποδεχτεί τη νέα ενταξιακή πραγματικότητα¹ του σχολείου του, να αποκτήσει επίγνωση και να υπερβεί τις τυχόν προκαταλήψεις του και, τέλος, να εκπαιδευτεί ή να μετεκπαιδευτεί ώστε να είναι αποτελεσματικό το έργο του μέσα στο νέο σχολικό περιβάλλον.

Ο Cummins (2003: 43) δίνει μεγάλη σημασία στον ρόλο του δασκάλου και τον ονομάζει «καταλύτη» που μπορεί να «ανατρέψει τις σχέσεις εξουσίας στην κοινωνία, ξεκινώντας από την τάξη του, τον μικρόκοσμο της κοινωνίας, τον χώρο όπου η δύναμη δημιουργείται σε συνεργασία με άλλους για να χρησιμοποιείται από όλους και κατά συνέπεια και η γνώση δημιουργείται από όλους, χρησιμοποιείται από όλους, οδηγώντας σε ένα ανώτερο επίπεδο μάθησης και αλφαριθμητισμού». Εκείνο που έχει βέβαια εξίσου μεγάλη σημασία, πέρα από την αδιαμφισβήτητη ανάγκη για εξειδικευμένη εκπαίδευση, είναι η προσωπική ικανότητα του ίδιου του εκπαιδευτικού να αντιληφθεί τις αλλαγές των καιρών, καθώς και η θέληση-δέσμευσή του για αλλαγή, πρόοδο και προσαρμογή.

Βάσει όλων των παραπάνω, ο θεσμός του σχολείου είναι εξαιρετικά χρήσιμος και αναγκαίος για την αγωγή και την εκπαίδευση των νέων. Μέσα στον χώρο αυτό, οι νέοι θα αναπτύξουν κάθε είδους δεξιότητα: γνωστική, ερευνητική, κατασκευαστική, πολιτιστική. Οι νέοι αυτοί θα είναι οι αυριανοί πολίτες, που θα έχουν μάθει στους κόλπους του σχολείου να είναι ελεύθεροι άνθρωποι και συνάνθρωποι.

---

1. Η ενταξιακή/συμπεριληπτική πραγματικότητα του σχολείου αφορά τον πλουραλισμό του σχολείου. Η είσοδος δηλαδή στο σχολείο παιδιών μεταναστών και παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τα οποία συνυπάρχουν με τα υπόλοιπα παιδιά. Επί της ουσίας, αφορά τη δημιουργία προϋποθέσεων για την απρόσκοπτη εκπαίδευση αυτών των παιδιών σύμφωνα με τις αρχές της παροχής ίσων ευκαιριών.

1.2.1 Πλουραλιστικό σχολείο

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή του παρόντος βιβλίου, στο σχολείο σήμερα συνυπάρχουν ποικίλες ομάδες μαθητών: γηγενείς, αλλοδαποί, μαθητές με ειδικές και μαθησιακές δυσκολίες. Η παρούσα ενότητα έχει στόχο να μελετήσει τις διαφορετικές αυτές ομάδες μαθητών, προκειμένου να αναδείξει τον πλουραλισμό του σχολείου σήμερα, αλλά και την αναγκαιότητα της διαφοροποίησης της διδασκαλίας από την πλευρά των εκπαιδευτικών.

1.2.1.1 Αλλοδαποί μαθητές

Ξεκινώντας από τους αλλοδαπούς μαθητές, αξίζει να αναφερθεί ότι, σε μια ιστορική περίοδο γενικής διακίνησης ιδεών και σκέψεων που ευνοείται από μετακινήσεις ολόκληρων πληθυσμών για λόγους πολιτικούς ή πολιτιστικούς, επιβάλλεται η δημιουργία μιας διακινούμενης σκέψης, ικανής να κινείται ανάμεσα σε διαφορετικές ιδέες, να αντιλαμβάνεται τις διαφορές, να τις υπερασπίζεται και, παρ' όλα αυτά, να βρίσκει τις αντικειμενικές δυνατότητες συγχώνευσης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση διαπολιτισμικού τρόπου σκέψης είναι η ικανότητα κριτικής επεξεργασίας των υπαγορευσεων, των μορφών σκέψης, των γλωσσών και συμπεριφορών, που οι διευρυνόμενες επικοινωνίες επιβάλλουν και καθορίζουν. Επίσης, η ικανότητα να μεταβαίνει κάποιος από τον έναν τρόπο σκέψης στον άλλον και να αποδέχεται διαφορετικούς κώδικες ή συστήματα.

Προκειμένου να δημιουργηθεί διαπολιτισμική σκέψη και στα παιδιά, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να τους προσφέρουν μια πολλαπλότητα αλφαριθμητισμού και γνώσεων, μέσω των οποίων θα μάθουν να ζουν την πολλαπλότητα ως συστατικό των ζωντανών συστημάτων. Η γνώση περισσότερων γλωσσών με την έννοια της ικανότητας χρησιμοποίησης περισσότερων γλωσσών ή λογικών ή πολιτισμών παρέχει τη δυνατότητα διεύρυνσης των κατηγοριών του χρόνου και του χώρου, της σχετικοποίησης των προσωπικών πιστεύω και θεωριών, που αφορούν τον κόσμο και τη ζωή, τον πολλαπλασιασμό των οπτικών γωνιών, των υποθέσεων (Μπερελής, 2001: 41).

Από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής του, το παιδί πρέπει να διδαχθεί πρακτικές σύγκρισης, προκειμένου να κατανοήσει διαφορές και συνδέσμους μεταξύ των πολιτισμών και να αποκτήσει ικανότητα σεβασμού των διαφορών. Στον πολιτισμό του περιβάλλοντος –όπου περιβάλλον είναι το σύνολο των φυσικών και κοινωνικών φαινομένων μέσα στο οποίο εκδηλώνονται οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες– το παιδί έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει την πρώτη μορφή διαπολιτισμού, εκείνη ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση. Μέσω αυτού του σχεδίου ανασύνθεσης, θα είναι δυνατή μια παράλληλη διαδικασία αναγνώρισης μιας σειράς ρηγμάτων που χώρισαν και έθεσαν αντιμέτωπους λαούς, γλώσσες και πολιτισμούς.

Η προοπτική της διαπολιτισμικής αγωγής μεταφέρει στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας τον μαθητή. Κάθε μαθητής αντιμετωπίζεται ως μια πολυδιάστατη προσωπικότητα, που, σε συνδυασμό με αυτές των υπόλοιπων συμμαθητών του, συνθέτει το πολύχρωμο μωσαϊκό της τάξης, όπου κάθε προσωπική άποψη, εμπειρία και ανάγκη θεωρείται σημαντική και αντιμετωπίζεται με ευαισθησία και σεβασμό.

Στην παιδαγωγική λοιπόν προσέγγιση που προωθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση, ο εκπαιδευτικός δεν είναι ο καθοδηγητής και ο μεταφορέας της γνώσης, αλλά ο συντονιστής, ο εμπυκωτής και ο διαμεσολαβητής της σχολικής ομάδας. Υποστηρίζει την πορεία των μαθητών να ανακαλύψουν τη γνώση, τους παρέχει το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό, προωθεί τη συνεργασία και διδάσκει με άξονα την αντι-αυταρχική εκπαίδευση και τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, δηλαδή την παιδαγωγική που «αντιτίθεται στην ιδέα της ομοιογένειας και στην άποψη ότι όλοι μπορούν να μάθουν τα ίδια πράγματα με τον ίδιο τρόπο» (Κανακίδου και Παπαγιάννη, 1998: 36).

Το σχολείο ως χώρος εκκόλαψης νέων ανθρώπων και ιδεών και ταυτόχρονα ως κοινωνία σε σμίκρυνση, όπου επίσης διαπλέκονται πολλοί πολιτισμοί, διαμορφώνονται ταυτότητες και γεννιούνται ή αναπαράγονται οι κοινωνικές ανισότητες, είναι το εργαστήριο της διαπολιτισμικής προσέγγισης των πραγμάτων. Στο σχολείο θα πρέπει να μάθει το παιδί να σέβεται τα άλλα παιδιά,

να ανέχεται τη διαφορετικότητά τους, να αναγνωρίζει τα δικαιώματά τους όπως και τα δικά του και να υπερβαίνει τις φυλετικές προκαταλήψεις της οικογένειας και της κοινωνίας στην οποία μεγαλώνει και των οποίων, χωρίς να το αντιλαμβάνεται, είναι φορέας και το ίδιο.

Με τον όρο διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν νοείται ένα μάθημα, ένα πρόγραμμα ή μια σειρά μαθημάτων (Κανακίδου και Παπαγιάννη, 1998: 14). Πρόκειται για μια νοοτροπία, μια αντίληψη αντιμετώπισης των προβλημάτων που διαπερνά τη διδακτική διαδικασία σε όλο της το εύρος, πρόγραμμα, βιβλία και ατμόσφαιρα τάξης, αλλά και τους λειτουργούς της –εκπαιδευτικούς, γονείς (Cummins, 2003: 218), μαθητές και τοπικούς φορείς– και η οποία πρεσβεύει την προσέγγιση των ανθρώπων και την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ τους που θα προκύψουν μέσω της αλληλεπίδρασής τους. Διαπολιτισμική εκπαίδευση σημαίνει γνωρίζω τον άλλον αφού πρώτα γνωρίσω τον εαυτό μου.

Σύμφωνα με τους Grand, Sleeter και Anderson, όπως αναφέρεται στον Νικολάου (2005: 219), η διαπολιτισμική εκπαίδευση:

- Παρέχεται σε αυτούς που είναι πολιτισμικά διαφορετικοί και οι οποίοι δεν είναι αναγκασμένοι να αποποιηθούν τη δική τους πολιτισμική ταυτότητα κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής τους πορείας.
- Μελετά την οικοδόμηση θετικών σχέσεων μεταξύ των πολιτισμικά διαφορετών μαθητών.
- Ομαδοποιεί τις εργασίες που στόχο έχουν να συνεισφέρουν στη γνώση γύρω από την εκπαίδευση των ιδιαίτερων κοινωνικά και πολιτιστικά ομάδων (π.χ. Ρομά) με απώτερο σκοπό τη συγκέντρωση υλικού από την ιστορία και τον κοινωνικό προσανατολισμό των ανθρώπων αυτών των ομάδων, ώστε να βοηθηθούν στο να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη κοινωνική υπόσταση.
- Αναμορφώνει το επίσημο πρόγραμμα του σχολείου ώστε αυτό να μεριμνά για τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και προσδοκίες

των μειονοτικών ομάδων και οι μέθοδοι διδασκαλίας να αρμόζουν στις ιδιαίτερες μαθησιακές εμπειρίες τους.

- Επιδιώκει να διδάξει στον μαθητή τον τρόπο ανάλυσης της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και την καταπίεση που προκύπτει από αυτή, υποδεικνύοντας μελλοντικούς τρόπους κοινωνικής δράσης.

Σύμφωνα με τον Rey von Almen (2004: 39), διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ένα πρόγραμμα ισότιμης αλληλεπίδρασης των πολιτισμών, ώστε αυτοί να υπερβούν τα όριά τους και να διαμορφώσουν μια υπερπολιτισμική ταυτότητα.

Για την Krüger-Portratz, είναι μια ευκαιρία για αποδόμηση του παραδοσιακού, εθνοποικτικού σχολείου του έθνους-κράτους της νεωτερικής εποχής και ανάδειξη των προτύπων που ίσχυαν ως αυτονομία και τα οποία δεν νοσηματοδοτούν τη σύγχρονη πολυπολιτισμική κατάσταση (Νικολάου, 2005: 222).

Οι Pozzi-Escot, Escobar, Wolik και Bratt-Paulston (1988), όπως αναφέρεται στους Κανακίδου και Παπαγιάννη (1998:12), θεωρούν τη διαπολιτισμική αγωγή τη στρατηγική για μια ομαλή βιωματική λειτουργία μέσα στην πολυπολιτισμική πραγματικότητα.

Τέλος, ο Γκότοβος, όπως αναφέρεται στον Νικολάου (2005: 222), κάνει λόγο για συμμετοχή του ατόμου σε μια συλλογικότητα η οποία θα συνδέεται με τη συμμετοχή στο κοινωνικό και επικοινωνιακό γίγνεσθαι, αλλά και τη συμμετοχή στο παραγόμενο προϊόν της εθνικής κοινότητας. Το άτομο θα απολαμβάνει ισότητα ευκαιριών, αλλά και θα ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις που έχει ως μέλος της συλλογικότητας.

Σε επίπεδο σχολείου, η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει στόχο όχι μόνο να εντάξει τους αλλοδαπούς στο σχολικό σύστημα αλλά να τους εξασφαλίσει τη δυνατότητα των ίσων ευκαιριών με όλους τους άλλους μαθητές, ανεξάρτητα από χρώμα, φυλή, φύλο και κοινωνική τάξη, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητές τους. Η διαπολιτισμική αγωγή στοχεύει στην εξισορρόπηση των διακρίσεων και

των εντάσεων (Κανακίδου και Παπαγιάννη, 1998: 14). Δεν είναι εθνοκεντρική ούτε εστιάζει σε πολιτισμική ανωτερότητα και κατωτερότητα. Επιθυμεί να καλλιεργήσει στους νέους ανθρώπους το αίσθημα της αποδοχής των άλλων λαών και πολιτισμών και παράλληλα να τους «εφοδιάσει με τα κατάλληλα εργαλεία προκειμένου να απαλλαγούν σε πνευματικό-πολιτιστικό-ηθικό-θρησκευτικό-ψυχολογικό επίπεδο από εκείνα τα στερεότυπα που ενθαρρύνουν τις συγκρούσεις και απομακρύνουν τις ελπίδες για ειρήνη (Μπερερής, 2001: 68). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν θεωρεί τις γλωσσικές διαφορές παράγοντα κοινωνικής ή σχολικής αποδιοργάνωσης. Όπως και οι πολιτισμικές διαφορές, έτσι και οι γλωσσικές εμπλουτίζουν το σχολείο. Τέλος, απευθύνεται τόσο στους αλλοδαπούς όσο και στους ημεδαπούς μαθητές.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση προάγει τις δημοκρατικές αξίες και την ειρήνη και έχει κοινωνική διάσταση. Δεν περιορίζεται μόνο στον σχολικό χώρο, αλλά προϋποθέτει τη συνεργασία και την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ σχολείου και κοινωνίας.

1.2.1.2 Η περίπτωση των προσφύγων μαθητών

Η είσοδος των παιδιών προσφύγων στην ελληνική εκπαίδευση συνοδεύτηκε από αντιδράσεις υποκινούμενες από την ξενοφοβία και διάφορες άλλες ανησυχίες. Για να είναι ομαλή η ένταξη αυτών των παιδιών στην ελληνική εκπαίδευση και αργότερα στην ελληνική κοινωνία, θα πρέπει να γίνουν κατανοητές οι εμπειρίες αυτών των παιδιών και να εφαρμοστούν στην ουσία και αποτελεσματικά οι αρχές της διαπολιτισμικής προσέγγισης. Αυτό αποτελεί τη μοναδική λύση που θα εξασφαλίσει ότι τα παιδιά αυτά δεν θα περιθωριοποιηθούν και θα ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο την προοπτική μιας ισόνομης και ισότιμης ελληνικής κοινωνίας και της κοινωνικής συνοχής.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Μετανάστευσης (IOM), μετανάστευση είναι η διαδικασία της μετακίνησης, είτε διαπερνώντας διεθνή σύνορα είτε μέσα στην επικράτεια ενός κράτους, και αφορά πρόσφυγες, εκτοπισμένα άτομα (displaced

persons), ξεριζωμένα άτομα (uprooted persons) και οικονομικούς μετανάστες (economic migrants) (International Organization for Migration, 2005).

Ο βασικός στόχος αυτής της μεταβολής ή μετακίνησης είναι κυρίως ο οικονομικός. Νεωτερική μετανάστευση είναι, λοιπόν, η σύγχρονη μετανάστευση που δεν γίνεται για λόγους πολιτικούς (όπως π.χ. οι ανταλλαγές πληθυσμών και τα προσφυγικά ρεύματα), αλλά οικονομικούς. Με άλλα λόγια, με την έννοια του όρου σύγχρονος μετανάστης εννοούμε εκείνο το μέλος μιας κοινωνίας που φεύγει από τη χώρα του με τη θέλησή του για να εγκατασταθεί προσωρινά ή μόνιμα σε μια άλλη χώρα, συνήθως περισσότερο αναπτυγμένη οικονομικά, με στόχο την αναζήτηση εργασίας και την απόκτηση οικονομικών εσόδων. Στην περίπτωση αυτή, η απόφαση για μετανάστευση θεωρείται ότι λαμβάνεται με την ελεύθερη βούληση του ατόμου, ενώ, στην αντίθετη περίπτωση, λαμβάνεται λόγω ανωτέρας βίας (διώξεις πολιτικών καθεστώτων, πόλεμοι, απελάσεις κ.ά.) (Κοιλάρη, 1997).

Αυτός που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του παρά τη θέλησή του, λόγω διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων, διώξεων και σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ονομάζεται πρόσφυγας. Ο πολιτικός πρόσφυγας δεν χαρακτηρίζεται από ειδικό καθεστώς που καθορίζεται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και ο χαρακτηρισμός ενός ατόμου ως πρόσφυγα γίνεται προκειμένου να εξασφαλίσει ειδικά δικαιώματα λόγω της ιδιαιτερότητας της κατάστασής του (ΟΗΕ, 1951).

Συχνά, ταυτίζονται οι πρόσφυγες με τους μετανάστες, ωστόσο πρόκειται για δύο διαφορετικές έννοιες. Ως μετανάστης (νόμιμος ή μη, υπό την έννοια της κατοχής εγγράφων) νοείται το άτομο το οποίο εγκαταλείπει εθελοντικά τη χώρα του για οικονομικούς λόγους, προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης (Παπαθανοσοπούλου, 2001).

Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης περί της νομικής κατάστασης των προσφύγων του 1951, πρόσφυγας είναι κάθε άτομο το οποίο εγκαταλείπει τη χώρα της οποίας έχει την ιθαγένεια,

«εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων» και η επιστροφή του σε αυτήν εγκυμονεί κινδύνους. Οι πρόσφυγες κατέχουν άδεια αορίστου χρόνου παραμονής στη χώρα υποδοχής με πλήρη εργασιακά δικαιώματα (ΟΗΕ, 1951).

Η Σύμβαση της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951, για το καθεστώς των προσφύγων, το οποίο συμπληρώθηκε από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης της 31ης Ιανουαρίου 1967, κείμενα που έχουν κυρωθεί και από την Ελλάδα, ορίζει ότι πρόσφυγας είναι «... κάθε πρόσωπο το οποίο έχει δικαιολογημένο φόβο διωγμού λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα, βρίσκεται έξω από τη χώρα της υπηκοότητάς του και δεν μπορεί, εξαιτίας αυτού του φόβου, να προσφύγει στην προστασία της χώρας αυτής» (ΙΜΕΠΟ, 2005: 9).

Συνεπώς, πρόσφυγες θεωρούνται οι αλλοδαποί «οι οποίοι προστατεύονται σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 (Α) της Σύμβασης της Γενεύης, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης, εφόσον βρίσκονται εκτός της χώρας υπηκοότητάς τους λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης εξαιτίας της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της κοινωνικής τάξης ή των πολιτικών πεποιθήσεών τους, και οι οποίοι για τον λόγο αυτό αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσης» (Καρύδης, 1996: 23).

Πρόσφυγες εντολής είναι τα «άτομα που εμπίπτουν στην εντολή του Ύπατου Αρμοστή για τους πρόσφυγες του ΟΗΕ και προστατεύονται από αυτόν, σύμφωνα με τα κριτήρια του σχετικού εγχειριδίου της Ύπατης Αρμοστείας» (Καρύδης, 1996: 23).

De facto πρόσφυγες ονομάζονται οι «υπήκοοι τρίτων χωρών των οποίων το αίτημα για παροχή ασύλου έχει απορριφθεί για τυπικούς λόγους, είτε δεν έχουν καν υποβάλει τέτοιο αίτημα λόγω του φόβου αντιποίνων κατά συγγενών τους στη χώρα προέλευσης είτε γιατί δεν απέδειξαν πλήρως ότι διώκονται ατομικά, παρά το γεγονός ότι αποδεδειγμένα ανήκουν σε διωκόμενη ομάδα, ή επειδή αναγκάστηκαν να μετακινηθούν από τη χώρα τους λόγω πο-

λέμου, εμφύλιας σύρραξης, πολιτικής ή κοινωνικής αναταραχής ή συνεπεία σοβαρών φυσικών καταστροφών» (Καρύδης, 1996: 23).

Το προσφυγικό κύμα που δέχτηκε η Ελλάδα τους τελευταίους μήνες οδήγησε στην απόφαση της συμμετοχής των προσφύγων στα ελληνικά σχολεία τη σχολική περίοδο 2015-2016. Η αρχική απόφαση του Υπουργείου Παιδείας δημιούργησε σωρεία προβλημάτων. Οι πιο βασικοί ήταν πώς θα μπορούσε λειτουργικά να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, πώς θα προσλάμβαναν τα παιδιά πρόσφυγες την ελληνική εκπαίδευση και κατά πόσο θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτά από τα άλλα παιδιά (Λακασάς, 2016).

Αναμφισβήτητα, η απόφαση αυτή ήταν ορθή, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι αυτά τα παιδιά ενδεχομένως να παραμείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Ελλάδα λόγω της αβεβαιότητας που υπάρχει για το μέλλον τους και σαφώς δεν θα μπορούσαν να στερηθούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Επίσης, θεωρήθηκε ότι η εκπαίδευση θα μπορούσε να λειτουργήσει προς όφελος της αποδοχής τους και της ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία. Ο βασικός προβληματισμός και κίνδυνος που διατυπώθηκε από την εκπαιδευτική ηγεσία ήταν κατά πόσο μπορεί να αποφευχθεί το φαινόμενο «γκετοποίησης» αυτών των παιδιών (Λακασάς, 2016).

Αυτό που δεν προβλέφθηκε ήταν η έντονη αντίδραση από τμήμα της ελληνικής κοινωνίας για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. Η αντίδραση αυτή δεν οφειλόταν σε ζητήματα λειτουργικότητας που θα μπορούσαν να προκύψουν αλλά σε αντιδράσεις που προκλήθηκαν από την άγνοια και την ξενοφοβία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η Αλεξάνδρεια Ημαθίας, όπου αποφασίστηκε 60 παιδιά πρόσφυγες που διαμένουν σε κέντρο φιλοξενίας της περιοχής να ενταχθούν στα εκεί δημοτικά σχολεία έπειτα από εισήγηση της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ημαθίας. Οι έξι από τους επτά συλλόγους γονέων αντέδρασαν αρνητικά σε αυτή την προοπτική. Οι αντιρρήσεις που υπήρχαν στην αρχή έφεραν την πρόφαση του φόβου και χρησιμοποιήθηκαν επιχειρήματα όπως ο μη εμβολιασμός των παιδιών προσφύγων, η μετάδοση ασθενειών κ.ά. Ήταν

όμως προφανές ότι επρόκειτο για ξενοφοβική αντίδραση, αφού οι αντιρρήσεις των γονέων δεν κάμφθηκαν ούτε έπειτα από σχετική ενημέρωση για τις απορίες που είχαν, όπως έγινε σε άλλες περιπτώσεις (ΣΚΑΙ, 2016· Το Βήμα, 2016).

Και όντως τέτοια φαινόμενα εκδηλώθηκαν κατά την πρώτη ημέρα των παιδιών αυτών στα σχολεία. Πόρτες κλειδώθηκαν, ελληνικές σημαίες υψώθηκαν και παρατηρήθηκαν συμπεριφορές που αναδείκνυαν ότι οι αντιδράσεις αυτές υποκινούνταν από ρατσιστικά κίνητρα. Υπήρχαν όμως και σχολεία που υποδέχτηκαν τα παιδιά αυτά με χαμόγελο, προσπαθώντας να τα κάνουν να νιώσουν οικειότητα και ασφάλεια (Protagon, 2016).

Το γεγονός ότι σημαντική μερίδα της ελληνικής κοινωνίας υποδέχτηκε με τον κατάλληλο τρόπο τα προσφυγόπουλα είναι σαφώς θετικό, αλλά δεν εξασφαλίζει αυτόματα την ένταξή τους. Ο κίνδυνος της γκετοποίησης φαίνεται να αποφεύχθηκε, αφού οι προτάσεις για τη δημιουργία εκπαιδευτικών κέντρων στις δομές φιλοξενίας δεν υιοθετήθηκε, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο ότι τα παιδιά αυτά δεν θα απομονωθούν και θα είναι σε θέση να κοινωνικοποιούνται μέσω της επαφής τους με άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Σημαντικό είναι επίσης και το γεγονός πως, πέρα από τα μαθήματα που αφορούν τη μητρική τους γλώσσα, τα παιδιά αυτά διδάσκονται και τα ελληνικά (Enikos, 2016).

Το θέμα της γλώσσας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ένταξη αυτών των παιδιών. Εξάλλου, κάθε πολιτική ένταξης που διατυπώνεται περιλαμβάνει την εκμάθηση της γλώσσας υποδοχής ως βασική αρχή. Αυτό συμβαίνει γιατί, εκτός από το ότι επιτρέπει την επικοινωνία των παιδιών αυτών με τα υπόλοιπα παιδιά, η μη γνώση της γλώσσας θα καθορίσει αρνητικά και την πορεία του παιδιού, καταδικάζοντάς το σε αποκλεισμό και στην περιθωριοποίηση, με σημαντικές επιπτώσεις για το σύνολο της κοινωνίας. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας δίνει επίσης στο παιδί την αίσθηση ότι υπάρχει η διάθεση να του μεταφερθούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας που το υποδέχτηκε, ότι υπάρχει η επιθυμία να γίνει μέλος της κοινωνίας και, φυσικά, η αποδοχή της εκμάθησής

της από αυτό και την οικογένειά του σημαίνει τη συναίνεσή τους προς αυτή την κατεύθυνση (Πουλοπούλου, 2007).

Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να εστιάσει στην αφομοίωση αυτών των παιδιών πολιτισμικά. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας είναι σημαντική, αλλά δεν πρέπει η εκπαίδευση των παιδιών αυτών να βασίζεται αποκλειστικά σε αυτήν αλλά και να περιλαμβάνει και τις μητρικές τους γλώσσες στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση που θα παρέχεται στο παιδί θα πρέπει να διέπεται από την ισότιμη αντιμετώπισή του συγκριτικά με τους άλλους μαθητές αλλά και από τον σεβασμό ότι φέρει έναν διαφορετικό πολιτισμό. Αυτό σημαίνει ότι απαιτούνται εξειδικευμένα προγράμματα προσέγγισής τους, ειδικά η ελληνική εκπαίδευση δεν θα είναι ποτέ οικεία για αυτά, δεν θα τα αποδέχεται πραγματικά και σταδιακά θα οδηγηθούν στο να την εγκαταλείψουν, μεγαλώνοντας το ενδεχόμενο της περιθωριοποίησής τους.

Για να αποφευχθεί αυτό το ενδεχόμενο, θα πρέπει η εκπαίδευση αυτών των παιδιών να επικεντρωθεί στις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών ανάμεσα στους διαφορετικούς πολιτισμούς, προσπάθεια επικοινωνίας, απαλοιφή ρατσιστικών και εθνικιστικών τρόπων σκέψης και ύπαρξη σεβασμού, συνεργασίας, ευαισθησίας και αλληλεγγύης) με επίκεντρο μία σχολική μονάδα όπου όλες οι κουλτούρες και οι πολιτισμοί είναι αποδεκτοί και έχουν να προσφέρουν ο ένας στον άλλον (Μάρκου, 1995). Να γίνει κατανοητό δηλαδή σε εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές ότι η συνεργασία επί ίσοις όροις και η αλληλεπίδραση ανάμεσα σε παιδιά διαφορετικής εθνικότητας, φυλής, θρησκείας και πολιτισμού μπορούν να επιφέρουν θετικές και μόνο επιπτώσεις (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2004).

Αυτή είναι η προσέγγιση που μπορεί να εξασφαλίσει την κοινωνική συνοχή στην ελληνική κοινωνία, που, εκ των πραγμάτων, μέρος της αποτελούν και αυτά τα παιδιά, μη οδηγώντας στην γκετοποίηση και στην περιθωριοποίηση, φαινόμενα που υπήρξαν και στο παρελθόν. Αρκεί να θυμηθούμε ότι στο παρελθόν οι τάξεις

σχολικής ένταξης δεν λειτούργησαν με αποτελεσματικότητα και η συνύπαρξη απλώς στο ίδιο σχολείο μαθητών όχι μόνο δεν εξασφάλισε την ένταξη αλλά, αντίθετα, μετέτρεψε πολλά σχολεία σε εστίες παραβατικότητας και συγκρούσεων (Τζιούμπας, 2009).

Η Ελλάδα λοιπόν έχει έρθει αντιμέτωπη με ένα προσφυγικό κύμα που δεν μπορεί να αγνοήσει. Σημαντικό μέρος των προσφύγων που εισέρχονται στη χώρα είναι παιδιά, εκ των οποίων πολλά από αυτά ενδεχομένως να παραμείνουν στην Ελλάδα. Η ελληνική πολιτεία είναι υποχρεωμένη να παρέχει εκπαίδευση με τρόπο ουσιαστικό, προκειμένου να εξασφαλίσει και την ένταξή τους στην εκπαίδευση.

Το να εισέλθει ένα παιδί σε ένα σχολείο δεν σημαίνει κάτι για την ένταξή του. Η εκπαίδευση που θα λάβει σε αυτό, καθώς και η συνύπαρξή του με τα άλλα παιδιά είναι αυτά που θα καθορίσουν τη στάση του παιδιού προς την εκπαίδευση και την κοινωνία και αντιστρόφως. Στην περίπτωση των παιδιών προσφύγων, απαιτείται μια σοβαρή προσέγγιση και όχι εφαρμογή ανεπαρκών προσεγγίσεων, όπως έχει καταδείξει η προσπάθεια ένταξης των παιδιών μεταναστών στο παρελθόν. Πόσο μάλλον όταν τα παιδιά αυτά είναι φορείς δυσάρεστων εμπειριών και η εγκατάλειψη της πατρίδας τους δεν ήταν εκούσια.

Η διαπολιτισμική προσέγγιση στην περίπτωση των παιδιών προσφύγων είναι όχι μόνο απαραίτητη αλλά θα πρέπει να εφαρμοστεί με προσεκτικό σχεδιασμό και σωστά βήματα, ειδάλλως όχι μόνο η ένταξη των παιδιών αυτών δεν θα εξασφαλιστεί, αλλά, αντίθετα, θα υπάρξουν και σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή των τοπικών κοινωνιών που τους υποδέχονται.

1.2.1.2.1 Δομές του Υπουργείου Παιδείας για μετανάστες και πρόσφυγες

Αναφορικά με τους πρόσφυγες δημιουργήθηκαν τάξεις υποδοχής, ενισχυτικά τμήματα, αλλά και κοινά μαθήματα με όλους τους μαθητές προκειμένου να υποστηριχθούν τα παιδιά προσφύγων που βρίσκονται σε ηλικία από 7 έως 15 ετών, αλλά και για μαθητές που προέρχονται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και παρουν-

σιάζουν δυσκολία στην ελληνική γλώσσα. Στόχος της σχετικής απόφασης του Υπουργείου Παιδείας, που ορίζει τη λειτουργία των αναγκαίων εκπαιδευτικών δομών εντός Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), είναι η ένταξη στο ελληνικό σχολείο για τα προσφυγόπαιδα μέσω της εκμάθησης των ελληνικών ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Για τα παιδιά ηλικίας 4 έως 7 ετών προβλέπονται δομές εντός των καταυλισμών.

Ο ακριβής ορισμός των σχολικών μονάδων στις ΖΕΠ στις οποίες θα λειτουργήσουν οι ανωτέρω δομές, μόνο για το σχολικό έτος 2016-2017, είναι σύμφωνος με την ψήφιση του νομοσχεδίου για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, που εξουσιοδοτεί τον υπουργό Παιδείας να λάβει τη σχετική απόφαση. Από το 2017-2018 προβλέπεται αναλυτικά η σχετική διαδικασία ορισμού των σχολικών μονάδων στο ΦΕΚ. Συνολικά 800 τάξεις υποδοχής θα υποδεχθούν 18.000 πρόσφυγες σχολικής ηλικίας, ενώ αναζητείται η νομική φόρμουλα που θα επεκτείνει τη δυνατότητα ίδρυσης τάξεων υποδοχής και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η στελέχωση θα γίνει με την πρόσληψη αναπληρωτών, μέσω ΕΣΠΑ.

Δημιουργούνται δύο κατηγορίες Τάξεων Υποδοχής. Η πρώτη [(ΤΥ) I ΖΕΠ] θα διαρκέσει το λιγότερο 1 χρόνο και απευθύνεται σε 9 μαθητές και πάνω με ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής. Στην τάξη αυτή τα παιδιά θα διδάσκονται εντατικά την ελληνική γλώσσα και θα παρακολουθούν στην κανονική τάξη μαθήματα φυσικής αγωγής, εικαστικών, μουσικής αγωγής, ξένης γλώσσας ή και άλλα, σύμφωνα με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων. Η δεύτερη κατηγορία [(ΤΥ) II ΖΕΠ] θα διαρκέσει 3 χρόνια και απευθύνεται σε 9 μαθητές και πάνω με μέτριο επίπεδο γνώσης της ελληνικής. Στην τάξη αυτή τα παιδιά θα υποστηρίζονται στην ελληνική γλώσσα ή και σε περισσότερα μαθήματα, είτε εντός της κανονικής τάξης με παράλληλη διδασκαλία (δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη) είτε εκτός κανονικής τάξης.

Πέραν του σχολικού ωραρίου ιδρύονται Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ για Ρομά, Αλλοδαπούς, Παλιννοστούντες, Πρόσφυγες και Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες, που έχουν γλωσ-

σικές δυσκολίες κατά την ένταξή τους στην «κανονική» τάξη. Τα μαθήματα είναι διάρκειας 10 ωρών την εβδομάδα. Επίσης, ιδρύονται Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (για 10-20 μαθητές/τμήμα, τουλάχιστον για 1 διδακτικό έτος, ώρες 14.00-18.00, στις Δ/νσεις Πρωτοβάθμιας της χώρας στα όρια των οποίων υπάρχουν και λειτουργούν χώροι φιλοξενίας προσφύγων). Τέλος, οργανώνεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα θα καθοριστεί ύστερα από πρόταση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Κωστοπούλου, 2016).

Παρακάτω παρατίθεται ένα προτεινόμενο Ανοιχτό Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στις Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) Ι ΖΕΠ Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

ΤΥ Ι ΖΕΠ σε Γυμνάσιο, ΓΕΛ και ΕΠΑΛ

	Θεματικές ενότητες	Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Βασικό λεξιλόγιο
1	Γνωριμία με τον/την καθηγητή/τρια και τους/τις συμμαθητές/τριες	Να λένε και να γράφουν το όνομά τους. Να λένε τα ονόματα των συμμαθητών/τριών τους. Να αναγνωρίζουν τους ρόλους στη σχολική κοινότητα. Να χρησιμοποιούν τις σωστές προσφωνήσεις (κύριος, κυρία) όταν απευθύνονται στον/στην καθηγητή/τρια τους.	Πώς σε λένε; Με λένε Είμαι ο/η Τον/Τη λένε Ποιος είναι; Διευθυντής/ντρια, Καθηγητής/τρια, Μαθητής, Μαθήτρια, Συμμαθητής, Συμμαθήτρια Πώς λέγεται;
2	Γνωριμία με το σχολικό περιβάλλον	Να κατανοούν το καθημερινό σχολικό πρόγραμμα. Να αναγνωρίζουν βασικά αντικείμενα και τους χώρους του σχολικού περιβάλλοντος. Να διατυπώνουν προφορικά απλές ερωτήσεις για τον σχολικό χώρο και τα αντικείμενα μέσα σε αυτόν. Να αναγνωρίζουν τις αντίστοιχες λέξεις σε καρτέλες, ταμπέλες και ετικέτες.	Ονομασία μαθημάτων Ημέρες εβδομάδας Μάθημα, Διάλειμμα Τάξη, Τμήμα, Αίθουσα, Αυλή, Κυλικείο, Τουαλέτα Θρανίο, Καρέκλα, Βρύση, Νερό, Πίνακας, Βιβλίο, Τετράδιο, Χαρτί, Μολύβι, Στιλό, Πόρτα, Παράθυρο Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
3	Κανόνες σχολικής ζωής	Να μάθουν τους βασικούς κανόνες σχολικής ζωής. Να κατανοούν και να ανταποκρίνονται σε προφορικές οδηγίες σχολικής εργασίας.	Πού είναι το μολύβι; Πού είναι η τουαλέτα; Δεξιά, αριστερά; πάνω, κάτω, δίπλα, μπροστά, πίσω, ανάμεσα;
4	Η συμμετοχή στην ομάδα	Να μιλούν για τον εαυτό τους ως μέλη μιας κοινωνικής ομάδας (π.χ. οικογένεια, σχολείο). Να εκφράζουν με ευγενικό τρόπο ερωτήσεις, προτάσεις/ιδέες, επιθυμίες και διαφωνίες. Να δίνουν απλά παραδείγματα συνεργασίας, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στο πλαίσιο μιας ομάδας.	Ομάδα, μέλος Οικογένεια, σχολείο, κοινωνία, κράτος Δικαίωμα, υποχρέωση, επιθυμία, κανόνες Σεβασμός Ελλάδα, Ευρώπη, Ασία, Αφρική Θα ήθελα να... Μπορώ να... Συμφωνώ γιατί...

5	Γνωριμία με το ελληνικό αλφάβητο	<p>Να αναγνωρίζουν και να διαβάζουν τα γράμματα.</p> <p>Να γράφουν τα γράμματα με τη σωστή φορά και να αντιστοιχίζουν τα μικρά με τα κεφαλαία.</p> <p>Να τονίζουν σωστά τις λέξεις που χρησιμοποιούν στον προφορικό λόγο ή στις λέξεις που αντιγράφουν.</p>	Αλφάβητο, Κεφαλαία, Μικρά
6	Ο εαυτός μου	<p>Να κατανοούν και να απαντούν σε απλές ερωτήσεις για τον εαυτό τους.</p> <p>Να διατυπώνουν απλές ερωτήσεις για να ζητούν πληροφορίες για τους/τις συμμαθητές/τριές τους.</p> <p>Να διακρίνουν ηλικίες και φύλο (εισαγωγή στους αριθμούς από το 1 έως το 100).</p> <p>Να γράφουν απλές προτάσεις με το ρήμα «είμαι».</p>	<p>Είμαι ο/η... Κατάγομαι από... Μιλώ...</p> <p>Μου αρέσει... Δεν μου αρέσει...</p> <p>Είμαι... Δεν είμαι... Είμαι... χρόνων. Είμαι αγόρι...</p> <p>Είμαι κορίτσι...</p> <p>Πώς σε λένε; Πώς τον /τη λένε;</p> <p>Από πού είσαι; Πόσων χρόνων είσαι; Έχεις αδέρφια; Τι σου αρέσει;</p> <p>Γαγιά, Παππούς, Μπέρα, Πατέρα, Άνδρας, Γυναίκα, Παιδί, Αγόρι, Κορίτσι</p>
7	Η καθημερινότητα μου	<p>Να μιλάνε για το καθημερινό τους πρόγραμμα και τη σχολική τους ζωή.</p> <p>Να διατυπώνουν απλές ερωτήσεις για την καθημερινότητα των άλλων.</p> <p>Να λένε και να γράφουν τις ημέρες της εβδομάδας. Να διαβάζουν ένα πρόγραμμα δραστηριοτήτων.</p>	<p>Ξυπνάω.</p> <p>Ημέρες της εβδομάδας... Το σχολείο μου έχει... Τα μαθήματά μου είναι... Οι φίλοι μου είναι... Το αγαπημένο μου μάθημα είναι. Το αγαπημένο μου σπορ είναι... Τι τάξη πας; Ποιο σπορ σου αρέσει;</p>
8	Περιγραφή εξωτερικών χαρακτηριστικών ανθρώπων	<p>Να περιγράφουν εξωτερικά χαρακτηριστικά. Να γράφουν απλές προτάσεις με το ρήμα «έχω». Να χρησιμοποιούν σωστά τα σημεία στίξης.</p>	<p>Είμαι... Δεν είμαι... Έχω... Δεν έχω... Έχω μαύρα(.) μαλλιά. Έχω μακριά/κοντά μαλλιά. Έχω σγουρά/ίσια μαλλιά. Νέος/ηλικιωμένος. Μικρό/Μεγάλο. Ψηλός/Κοντός.</p>

9	Τα μέρη του σώματος Αγωγή υγείας	<p>Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα μέρη του σώματος. Να αντιστοιχίζουν τα μέρη του σώματος με σχετικά ρήματα. Να διατυπώνουν απλές προτάσεις για την κατάσταση της υγείας τους. Να απαντούν σε απλές ερωτήσεις για την υγεία τους. Να αναφέρουν συνθήκες για τη διατήρηση της υγείας τους. Να χρησιμοποιούν τον ενικό ή τον πληθυντικό αριθμό, όταν αναφέρονται στα μέρη του σώματος. Να γράφουν το βασικό λεξιλόγιο μέσα σε απλές προτάσεις.</p>	<p>Κεφάλι - πρόσωπο Χέρι/χέρια/ Δάχτυλο/δάχτυλα (κρατώ, γράφω) Πόδι/πόδια (περπατώ, τρέχω) Μύτη - μυρίζω Μάτια - βλέπω Αυτιά - ακούω Στόμα - τρώω, μιλώ Δόντι/δόντια - μασώ, δαγκώνω Καρδιά (χτυπάει)</p>
10	Ρούχα	<p>Να αναγνωρίζουν και να κατονομάζουν είδη ρούχων. Να αντιστοιχίζουν είδη ρούχων με τις εποχές του χρόνου και τις καιρικές συνθήκες. Να περιγράφουν τα ρούχα με βάση τα χρώματα και τα μεγέθη. Να χρησιμοποιούν τον ενικό και πληθυντικό αριθμό για τα είδη των ρούχων. Να διαβάζουν απλές οδηγίες.</p>	<p>Φορώ, Βγάζω, Ντύνομαι, Βρέχει, Φυσάει... Χειμώνας, Καλοκαίρι, Άνοιξη, Φθινόπωρο Ζεσταίνομαι/Κρυώνω, Καπέλο, Παντελόνι, Μπλούζα, Παπούτσια, Χρώματα Μικρό/Μεγάλο Στενό/Φαρδύ</p>
11	Ενέργειες - απλές δραστηριότητες	<p>Να χρησιμοποιούν σωστά ρήματα στον Ενεστώτα, για να περιγράφουν απλές δραστηριότητες. Να αναγνωρίζουν το σχήμα Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο. Να γράφουν απλές προτάσεις.</p>	<p>Πηγαίνω/Πηγαίνεις/Πηγαίνει Πηγαίνουμε/Πηγαίνετε/Πηγαίνουν στο σχολείο Ανοίγω το βιβλίο Μπορώ/Δεν μπορώ</p>
12	Συναισθήματα	<p>Να αφηγούνται μια απλή ιστορία με αναφορά σε συναισθήματα. Να διαβάζουν μικρά κείμενα και να τα συσχετίζουν με συναισθήματα.</p>	<p>Χαίρομαι/Λυπάμαι Είμαι χαρούμενος/χαρούμενη Είμαστε χαρούμενοι/ες Χαρά/Λύπη Πολύ/Λίγο</p>

13	Φαγητό	<p>Να κατονομάζουν και να γράφουν καθημερινά φαγητά και σχετικά αντικείμενα.</p> <p>Να χρησιμοποιούν ρήματα και προσδιορισμούς για το φαγητό.</p> <p>Να κατονομάζουν τις μονάδες μέτρησης για τη μάζα και τον όγκο.</p> <p>Να διαβάζουν βασικά συστατικά σε συσκευασίες τροφίμων.</p>	<p>Κουζίνα, Πιάτο, Πιρούνι, Τρώω, Πίνω, Πεινάω, Διψάω, Είδη φαγητών/Είδη φρούτων, Ξεστό, Κρύο.</p> <p>Μου αρέσει/Δεν μου αρέσει.</p> <p>Βασικά συστατικά (ζάχαρη, αλάτι, νερό)...</p>
14	Σχήματα, μαθηματικά σύμβολα και πράξεις	<p>Να αναγνωρίζουν τα βασικά γεωμετρικά σχήματα και να τα ονομάζουν.</p> <p>Να κατονομάζουν τις βασικές μαθηματικές πράξεις και να τις αντιστοιχίζουν στα μαθηματικά σύμβολα που χρησιμοποιούνται.</p> <p>Να κατανοούν απλές εκφωνήσεις ασκήσεων στα μαθηματικά.</p>	<p>Σχήματα.</p> <p>Τετράγωνο, Τρίγωνο, Κύκλος, Γωνία, Ευθεία...</p> <p>Πρόσθεση, Αφαίρεση, Πολλαπλασιασμός, Διάρθρωση.</p> <p>Συν, Πλην, Επί, Διά, Ίσον, Κόμμα</p> <p>+ - * : = ,</p> <p>Άθροισμα</p> <p>Σύνολο</p> <p>Γινόμενο</p> <p>Πηλίκο</p> <p>Διαφορά</p>
15	Χρόνος	<p>Να αναγνωρίζουν και να γράφουν την ημερομηνία και την ώρα</p> <p>Να ρωτούν και να απαντούν τι ώρα είναι.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τα ρήματα στον Ενεστώτα και στον Αόριστο.</p> <p>Να προσδιορίζουν χρονικά τις πράξεις τους.</p> <p>Να χρησιμοποιούν διάφορους τύπους ρολογιών (αναλογικά, ψηφιακά).</p> <p>Να χρησιμοποιούν ημερολόγια.</p> <p>Να γράφουν απλές προτάσεις με μορφή προσωπικού ημερολογίου.</p> <p>Να αφηγούνται μια απλή ιστορία.</p>	<p>Λεπτό, Ώρα...</p> <p>Χθες, Σήμερα, Αύριο...</p> <p>Τώρα, Πριν, Μετά.</p> <p>Νωρίς, Αργά...</p> <p>Πρώτα, Ύστερα, Στο τέλος...</p> <p>Αυτή την εβδομάδα/Την επόμενη εβδομάδα</p> <p>Ξεκινάω/Τελειώνω.</p> <p>Τι ώρα είναι; Η ώρα είναι...</p> <p>Πρωί, Μεσημέρι, Απόγευμα, Βράδυ.</p> <p>Φέτος, Πέρσι</p> <p>Πόσο διαρκεί; Πότε έγινε;</p>